

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

1

בפני כב' השופטת א. חיות

התובע : אשר אלגוזי

ע"י ב"כ עוה"ד עמי סביר

- נ ג ד -

הנתבעת : מדינת ישראל - משרד הבטחון

ע"י ב"כ עוה"ד אהרון גל

פסק - דין

1. התובע יליד 1952, היה מעורב בתאונת דרכים שארעה ביום 28.5.90, עת נסע במשאית אספקה צבאית מ.ר. 646-034, במסגרת תפקידו כספק, אזרח עובד צה"ל.

כתוצאה מן התאונה נפגע התובע בידו הימנית ובברך רגלו הימנית וכן התלונן על כאבים בגב. התובע אושפז בבית חולים ע"ש ברזילי באשקלון ושם אובחן אצלו שבר עם תזוזה בשליש האמצעי של ההומרוס בזרוע ידו הימנית. צילומים של ברך ימין ושל עמוד השדרה לא העלו על ממצא.

ידו הימנית של התובע הושמה בגבס והוא שוחרר לביתו עם המלצה להתייצב לביקורת בתוך שישה שבועות במרפאת בית החולים.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

2

באשר למועד שיחרורו של התובע מבית החולים קיימת אי בהירות במסמכים. סיכום המחלה המודפס מציין כי התובע שוחרר כבר למחרת היום דהיינו ביום 29.5.90, בעוד אשר בתעודת השחרור הכתובה בכתב יד, נזכר יום ה-31.5.90 כיום שחרורו של התובע מבית החולים. גם גליון בדיקות החום של התובע מלמד כי התובע שהה בבית החולים עד ליום 31.5.90, ולעומת זאת גליון התרופות וגליון המעקב של המחלקה מלמדים כי התובע לא נבדק ולא ניתנו לו כל תרופות לאחר ה-29.5.90.

לנוכח אי הבהירות האמורה במסמכי בית החולים ולנוכח האינדיקציה הקיימת בחלק מהמסמכים בדבר המשך אישפוז עד יום 31.5.90, יובא תאריך זה בחשבון כתאריך שחרורו של התובע מבית החולים.

2. התובע נעדר מעבודתו מאז התאונה ועד יום 15.9.91 דהיינו, במשך כשנה וחצי מיום התאונה, ובאותה תקופה טופל בבית-החולים תל-השומר, שם קיבל טיפולי פיזיותרפיה וכן טיפול במרפאה הפסיכיאטרית, בשל תסמונת פוסט-ראומטית שפיתח. הטיפול בתחום הפסיכיאטרי נמשך מאז התאונה ועד היום, ובמסגרתו מקבל התובע לאורך שנים תרופות הרגעה ומקיים שיחות מעקב, על בסיס קבוע.

3. התאונה הנדונה אף הוכרה כתאונת עבודה על ידי המוסד לביטוח לאומי (להלן: המל"ל), ולפיכך, נבדק התובע על ידי וועדה רפואית של המל"ל וזו קבעה לו נכות זמנית בשיעור 20%, עד ליום 31.8.91 וכן 182 ימי אי כושר מלא.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

3

באשר לשיעור נכותו הצמיתה קיים התובע מספר הליכים בפני וועדות המל"ל וכן בפני בית הדין הארצי לעבודה, ובסופם של הליכים אלה, הועמדה נכותו הרפואית הצמיתה של התובע בגין התאונה על שיעור של 19% וזאת לתקופה החל מיום 1.9.91.

נכותו הרפואית של התובע על פי קביעת המל"ל מורכבת מנכות אורטופדית בשיעור 10%, לפי תקנה 41(8) לתקנות הביטוח הלאומי (תביעת דרגת נכות לנפגעי עבודה) תשט"ז-1956 (להלן: "תקנות המל"ל"), בגין הגבלה קלה ביישור ובכיפוף הסופיים של מרפק ימין והגבלה בתנועות כתף ימין מעל גובה השכם. כמו כן, נקבעה לתובע נכות פסיכיאטרית בשיעור 10%, לפי תקנה 34(ב) לתקנות המל"ל, בגין "סימנים אוביקטיביים וסוביקטיביים המגבילים באופן בינוני את ההתאמה הסוציאלית וכושר העבודה".

4. התובע שב לעבודה כאזרח עובד צה"ל ביום 15.9.91 ואולם, על פי המלצת רופא התעשייה שובץ כפקיד בחצי משרה במחלקת אחזקת מכבסה. בעבודה זו עוסק התובע מאז ועד היום, על פי המלצות הניתנות בעניינו מעת לעת ע"י רופא התעשייה (ר' נספחים ו-1 עד ו-13 וכן תצהירו של חיים דאר האחראי על כח אדם האזרחיים בבסיס).

עבודתו הנוכחית של התובע שונה מאד מעבודתו הקודמת כספק. מדובר בעבודה פקידותית קלה שאינה מצריכה מאמץ גופני, ועיקרה מענה לטלפונים, כתיבת מכתבים וטיפול בהזמנות וברישומי המחלקה, במשך 4 שעות, עד השעה 11.30, כל יום.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

4

מידת הפגיעה בכושר ההשתכרות של התובע

5. המחלוקת המרכזית שהתעוררה בין הצדדים בתיק זה נוגעת לשאלת הפיצוי המגיע לתובע בגין הפסד השתכרות בעבר ובעתיד.

התובע טוען כי העבודה החלקית שבה הוא מועסק מזה כשש שנים, והשכר המופחת שהוא משתכר בגינה, משקפים אל נכון את הפגיעה ביכולת התיפקוד שלו בעבודה, שנגרמה בעקבות התאונה, ועל כן, כך טוען התובע יש לחשב את הפסדי ההשתכרות שלו בגין העבר והעתיד, על פי ההפרש שבין שכרו לאחר התאונה לעומת שכרו של עובד אחר השווה לו בדרגה, בדירוג ובוותק, שהמשיך בעבודה כספק. לחילופין, טוען התובע כי יש לחשב את הפסדי ההשתכרות שלו על בסיס ההפרשים שבין שכרו מלפני התאונה, כשהוא צמוד לשכר הממוצע במשק, לעומת שכרו בפועל כיום.

מנגד טוענת הנתבעת כי יש לחשב את הפסד ההשתכרות של התובע בהתאם לשיעור נכותו הרפואית הפסיכאטרית, ועל בסיס פרופיל השכר התאורטי שלו, אלמלא התאונה.

ההפרש הכספי בין שיטות החישוב המוצעות על ידי כל אחד מן הצדדים, הינו ניכר ביותר ועל מנת להכריע בין הגישות השונות שהוצגו, יש לבחון תחילה את השאלה המרכזית והיא - מהו שיעור הפגיעה בכושר ההשתכרות של התובע במקרה הנדון, ומה יכולת התיפקוד שלו במומו.

6. בטרם הועבר התיק לשמיעה בפני נדונה תביעה זו בפני כב' השופט צ. הכהן, ובהחלטתו מיום 12.1.95, הורה כב' השופט הכהן לכל אחד מהצדדים להגיש חוות דעת של מומחה רפואי באשר למגבלותיו התיפקודיות של התובע, וזאת בהתבסס על הקביעה של המל"ל בדבר נכות רפואית צמיתה בשיעור 19%.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

5

בעקבות החלטה זו, הגיש התובע את חוות דעתו של פרופ' סולסי, אשר קבע כי העובדה שהתובע עובד חצי משרה, מהווה הצלחה יחסית, בהתחשב במגבלותיו כתוצאה מן התאונה, ובייחוד לנוכח הנוירוזה החבלתית הממושכת שממנה הוא סובל.

מנגד הוגשה ע"י הנתבעת חוות דעתם של ד"ר שראל וד"ר גושן, אשר קבעו כי לנוכח נכותו הרפואית של התובע בשיעור 10%, ולנוכח כך שמצבו יציב ומאוזן תרופתית, אין הם רואים כל מניעה לכך שהתובע יעבוד יותר שעות ביום ולדעתם הוא מסוגל לעבוד בהיקף של משרה מלאה, בתפקידו הנוכחי. מנהל כת-האדם בבסיס מר דאר, הביע בעדותו נכונות מלאה להעסיק את התובע במשרה מלאה באומרו:

"אם הוא ירצה להעלות את המשרה שלו, אנחנו נהיה מוכנים.

ההיפך, אנחנו נשמח מאד" (עמ' 47 לפרוטוקול).

7. בפתח שלב שמיעת הראיות בפני, הושגה בין הצדדים הסכמה לפיה ימונה מומחה שיקומי מטעם בית המשפט, אליו יועבר כל החומר הרפואי הרלוונטי שבידי הצדדים, לרבות חוות הדעת של פרופ' סולסי, ד"ר שראל וד"ר גושן, והצדדים וויתרו הדדית על חקירתם הנגדית של אלה האחרונים (ר' פרוטוקול הדיון מיום 28.1.97).

בעקבות הסכמה זו, מונה פרופ' שאקו מבית החולים הדסה הר-הצופים ירושלים כמומחה שיקומי מטעם בית המשפט.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

6

בחוות דעתו מיום 19.3.97, קובע פרופ' שאקו:

"אבן הנגף העיקרית בשיקומו של החולה היא התסמונת הנפשית שהתפתחה אצל החולה עקב התאונה. תסמונת זו ידועה כנוירוזה פוסט-טראומטית עם מרכיב חרדתי ודכאוני. למרות טיפול נפשי ממושך וסדיר הוא ממשיך לסבול מתסמונת זו והסיכוי להבראה אינו גדול... התובע עובד כיום בחצי משרה. בנוירוזה לאחר חבלה, לעיתים קרובות החולה מתקשה לעבוד. מובן שהיה רצוי שיעבוד במשרה שלמה גם כדי לתת תוכן משמעותי יותר לחייו ולשפר את דימויו העצמי, אולם הנוירוזה עם תגובת החרדה והדיכאון מונעת לעיתים קרובות אפשרות זו. היות ואין שיפור במצב הנפשי... קלושים הסיכויים לשינוי מהותי ולכן אני סבור שיש הישג בכך שהוא עובד חצי משרה. קלושים הסיכויים שיוכל להתמיד לעבוד במשרה שלמה".

במילים אחרות, פרופ' שאקו סבור כי תיפקודו המוגבל והחלקי של התובע במסגרת עבודתו, אכן משקף נכונה את מצבו ואת הפגיעה בכושר השתכרותו כתוצאה מן התאונה.

פרופ' שאקו הוזמן לחקירה נגדית ע"י ב"כ הנתבעת ואולם, דבריו במהלך החקירה הנגדית לא היה בהם כדי לשנות במאומה מן המסקנות שאותן קבע בחוות הדעת. וכך אומר פרופ' שאקו בעדותו:

"מבחינה פיזית יכול לעבוד יותר אין לו מגבלה פיזית להוציא מגבלה קלה בכתף וזה לא מונע ממנו לעבוד משרה מלאה.

ת.א. 542/91

7

העניין המרכזי הוא נפשי. הסיבה לכך שאין הוא עובד עבודה מלאה היא נפשית. אנו נמצאים בדיון האם מדובר בהתחזות או שבאמת יש לו בעיה נפשית. לאור כל התיעוד, ההבחנה וההבחנות שנכתבות שוב במשך שנים על ידי מומחי פסיכיאטריה אני מגיע למסקנה שיש בעיה נפשית... " (ר' עמ' 62-63 לפרוטוקול).

"...אדם מדוכא אינו מוכן להשקיע או מראה מרכיבים שאיננו יכול לעזור לעצמו. כאן הבעיה קשה ביותר האם הוא חולה או מתחזה. אני נוטה לחשוב שהוא לא מתחזה לאור התיעוד. אינני חושב שהוא מתחזה ושכל הפסיכיאטרים טעו כל הזמן, אבל זה ייתכן. אין לנו בדיקות כימיות לעניינים נפשיים" (ר' עמ' 65 לפרוטוקול).

בסיכומיו, מתייחס ב"כ הנתבעת לקביעותיו של פרופ' שאקו וטוען כי קביעות אלה אינן מתיישבות עם שיעור הנכות הרפואית שנקבע לתובע על ידי המל"ל בתחום הפסיכיאטרי. עוד טוען ב"כ הנתבעת כי מקום שבו נקבעה דרגת נכות על פי דין, כאמור בסעיף 6ב. של חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה - 1975 (להלן: "חוק הפיצויים"), הרי כל מומחה אשר ימונה על ידי בית משפט לצורך הוכחת ענין שברפואה, לרבות מומחה שיקומי המתמנה לצורך קביעת ההשלכות הטיפקודיות של הנכות הרפואית שנקבעה על פי דין, יהיה כפוף וכבול לנכות הרפואית שנקבעה כאמור, כל עוד לא התיר בית המשפט להביא ראיות לסותרת (ר' ע"א 5779/90, רע"א 4377/90 הפניקס הישראלי חב' לביטוח בע"מ ואח' נ' עבדול אחמד, פד"י מה(4) 77 בעמ' 86).

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

8

לפיכך, סבור ב"כ הנתבעת שאין מקום לאמץ את ממצאיו של פרופ' שאקו בענין מגבלותיו של התובע.
טענה זו אינה מקובלת עלי.

בע"א 5779/90 הנ"ל מתייחס בית המשפט העליון לסיטואציה שבה סוטה המומחה שנתמנה מן הנכות הרפואית שנקבעה על פי דין, ומניח קיומה של נכות רפואית שונה:

"אם על ידי התייחסות להשלכה הטיפקודית של הנכה יוכל מומחה שנתמנה לצורך זה לצאת מהנחה, שהנכות הרפואית שונה מזו שנקבע לפי סעיף 6ב, ויוכל לקבוע את הנכות הטיפקודית על יסוד נכות רפואית בשיעור שונה מזה שנקבע על פי סעיף זה, תימצא הוראת סעיף 6ב מצומקת וחסרת חשיבות במידה רבה".
(ר' שם, בעמ' 86 מול האותיות ו-ז).

ואולם, לא זו הדרך שבה הלך פרופ' שאקו במקרה שלפנינו. אדרבא, מששאל על ידי ב"כ הנתבעת האם הוא מסכים עם שיעור הנכות הפסיכיאטרית שנקבעה לתובע על ידי ועדת המל"ל השיב:

"היות ואני לא פסיכיאטר, אינני רוצה להביע דעה על הקביעה בשטח זה".

דהיינו, פרופ' שאקו איננו יוצא מהנחה שהנכות הרפואית שנקבעה שונה מזו שקבע המל"ל והוא כלל אינו רואה עצמו מוסמך להרהר אחר קביעה זו. זאת ועוד. בהמשך דבריו מבהיר פרופ' שאקו כי קביעותיו באשר

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

9

ליכולתו התיפקודית של התובע אינן סותרות את קביעות המל"ל, שהתייחס לפגיעה ברמה בינונית בכושר העבודה ובהתאמה הסוציאלית של התובע (תקנה 34(ב)), מבלי שנלוותה לכך כל קביעה באשר להיקף המשרה שאותה יכול התובע למלא:

"ש. תסכים איתי, שקביעה של עשרה אחוז לפי 34 ב' לתקנות המל"ל, זוהי קביעה המכילה בתוכה התייחסות לכמות התפקודיות של הנכות.

ת. זוהי הנקודה המרכזית. אם אני רואה את התייעוד במשך השנים בו נכתב מצב סטטי של דיכאון, חרדה וקבלת תרופות במשך שנים, על אף הוועדה של המל"ל, הוא עובד רק חצי משרה ולא יותר. זה לא עניין של חצי שנה אלא של שנים. גם הקביעה שיש פוסט טראומטי ניאורוסיס עם כל ההשלכות הפסיכיאטריות הנובעות של אדם הנמצא במהלך משפט, אבל יש כאן בעיה נפשית. יש כאן פוסט טראומטי ניאורוסיס. לא ראיתי שפסיכיאטר יקבע חד משמעית שהוא יכול לעבוד משרה מלאה. לא נקבע שאין הצדקה לכך שהוא עובד חצי משרה. יש כאן בעיה פסיכיאטרית. יש לי ניסיון גם עם מצבים לאחר חבלה. אני רופא שיקומי."

עמדתו זו של פרופ' שאקו מקובלת עלי, ואינני רואה כל סתירה הכרחית בין קביעתו של פרופ' שאקו, לפיה מסוגל התובע לעבודה בחצי משרה בלבד, לבין דרגת הנכות הרפואית שנקבעה לתובע ע"י המל"ל בתחום הפסיכיאטרי. לפיכך, הלכה שנקבעה לענין זה בע"א 5779/90 הנ"ל, אינה ישימה במקרה שלפנינו.

ת.א. 542/91

10

8. ב"כ הנתבעת טען עוד כי התובע מעצים את מגבלותיו במכוון ונמנע מלהקטין את נזקיו על ידי הגדלת היקף המשרה שבה הוא מועסק, מתוך מטרה אחת ויחידה להגדיל את סכום הפיצויים שייפסק לו, ומבלי שיש מניעה אמיתית לכך שיעבוד שעות נוספות.

ב"כ הנתבעת נאחז לצורך כך בסתירות אשר נתגלו בעדות אשתו של התובע לעומת עדותו שלו בכל הנוגע לשאלה האם יש לבני הזוג מכונית וכן בכך שהתובע פנה אל עד ההגנה חיים דאר והביע בפניו את כעסו על כך שהגיש תצהיר מטעם הנתבעת ובו כתב כי התובע מסוגל לעבוד שעות רבות יותר ממה שהוא עובד בפועל.

אכן, העובדות המפורטות לעיל שעליהן הצביע ב"כ הנתבעת יש בהן כדי ללמד על כך שהתובע כמו גם אשתו מונעים על ידי מטרה להשיג את הפיצוי המירבי הניתן בהליך זה ונראה כי זהו גם ההסבר להתנהגותו התמוהה של התובע באולם בית המשפט, עת ישב לאורך כל הדיון כשחולצתו מופשלת וחשף את חגורת הגב שלבש. משנשאל על כך, השיב:

"לשאלת בית המשפט מדוע ישבתי כל הדיון הבוקר עם החולצה מופשלת כלפי מעלה, וחשפתי את החגורה שאני לובש, אני אומר כי זה לחץ לי והפריע לי" (עמ' 40 לפרוטוקול).

יחד עם זאת, אין המדובר בעניינים בעלי השפעה מכרעת על התוצאה בתיק זה, אלא בעניינים שוליים שאין בהם כדי להשפיע על המסקנה לפיה התובע אכן מוגבל מבחינת כושר ההשתכרות שלו לעבודה קלה בחצי משרה, דוגמת העבודה שבה הוא עוסק כיום. כך סבר פרופ' שאקו ומסקנותיו אלה של פרופ' שאקו מקובלות עלי לחלוטין.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

11

אני קובעת, איפוא, כי התובע אכן ממצה את כושר ההשתכרות שלו במומו, במסגרת העבודה שבה הוא מועסק כיום ועל כן, מן הראוי שרמת השתכרותו המופחתת כאמור, תעמוד בבסיס חישוב הפסדי ההשתכרות של התובע בעבר ולעתיד.

9. לא למותר לציין כי בניגוד לעמדת הנתבעת, השימוש בשיעור הנכות הרפואית כמודד לפגיעה בכושר ההשתכרות, אין לו מעמד מועדף כלשהו לצורך חישוב הפיצוי לנפגעי גוף. נהפוך הוא, השימוש באחוז הנכות כמודד לקביעת הנכות נעשה רק מקום שבו אין נתונים מוכחים באשר לפגיעה בכושר ההשתכרות בפועל וכבר קבע בית המשפט העליון כי:

"אם אדם נפגע בתאונה וניתן להוכיח בכמה קטן כושר השתכרותו לאור נתונים המובאים בפני בית המשפט, יפסוק בית המשפט על פי נתונים אלה. כך אם פלוני עבד כשכיר והשתכר סכום פלוני ולאחר התאונה חזר למקום עבודתו או מצא מקום עבודה אחר וניתן לקבוע בכמה קטן, או עשוי לקטון, בפועל כושר השתכרותו - בית המשפט יפסוק על פי נתונים אלה. אך באין נתונים אלה, יכול אחוז הנכות לשמש מודל לקביעת שיעור הפסד כושר ההשתכרות" (ר' ע"א 3049/93 גירוגיסיאן נ' סייף רמזי ואח' תקדין עליון, כרך 95(2) בעמ' 175 וכן ע"א 139/64 קלדוניאן נ' גבאי פד"י יח (3) 417, 422 הנזכר שם).

בענייננו, משאימצתי את ממצאיו של פרופ' שאקו בדבר מגבלותיו של התובע, אין מקום להיזקק לשיעור הנכות הרפואית (19%), כמודד לקביעת הפיצוי בגין הפסד השתכרות, ומן הראוי לקבוע את הפיצוי המגיע

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

12

לתובע על פי השוואת פוטנציאל שלו מלפני התאונה עם פוטנציאל ההשתכרות שלו לאחר התאונה, בהתאם לנתונים ולראיות שהוצגו.

פיצוי בגין הפסד השתכרות בעבר ובעתיד

10. התובע נעדר מן העבודה מאז יום התאונה ועד יום 15.9.91.

מתוך נספח ה' לתצהיר התובע אנו למדים כי שכרו של התובע שולם לו על ידי הנתבעת לאורך כל תקופת ההעדרות. 126 יום (מ-29.5.90 ועד 26.11.90), שולמו לו כימי תאונת עבודה כנגד תשלום מקביל מאת המל"ל ואילו 195 ימי עבודה נוספים (מ-27.11.90 עד 12.9.91), שולמו לתובע כימי מחלה, תוך ניכויים מיתרת ימי המחלה שלו. 8 ימי מחלה נוספים שולמו לתובע ע"ח המעביד בתקופה מ-1.9.91 עד 12.9.91.

בגין תקופה זו, שבה שולמה לתובע מלוא משכורתו, אין ב"כ התובע מעלה דרישה כלשהי בסיכומיו, להוציא התייחסותו להפסד פדיון ימי מחלה בגין תקופה זו, בראש נזק נפרד שאליו אתיחס בהמשך.

אשר להפסד ההשתכרות מיום 15.9.91 ואילך.

לענין זה הציג התובע את חוות דעתו של האקטואר והכלכלן גדי שפירא מיום 28.7.96. חוות דעת זו מציגה שתי חלופות לחישוב הפסד השתכרות של התובע.

חלופה א' מתייחסת לחישוב הפסד על בסיס השוואה בין שכרו של התובע מלפני התאונה לבין שכרו לאחר התאונה, כאשר השכר מלפני התאונה הועמד על בסיס ראלי של כל רכיב הכנסה, בהתאם לעליות שחלו בשכר הממוצע במשק.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

13

חלופה ב' מתייחסת לחישוב ההפסד על בסיס השוואה לעובד אחר, נפתלי עטיה שדרגתו, דרוגו והוותק שצבר, נכון ליום התאונה, זהים בעיקרם לאלה של התובע.

בהתבסס על חוות הדעת הנ"ל, ותוך היזקקות לחלופה ב', הגבוהה יותר, טוען ב"כ התובע בסיכומיו כי התובע זכאי לפיצויים על בסיס הפסד חודשי בסכום של 3,211 ש"ח לחודש, מחושב בערכי יום 30.6.96 (ר' חוות הדעת נספח כד-1 לתצהיר התובע, בעמ' 7 לחוות הדעת).

ההתבססות של האקטואר שפירא על שכרו של העד עטיה לצורך קביעת הפסד השכר של התובע, אינה מקובלת עלי הן משום שהשוואה שערך בין שכרם של שני עובדים אלה, נעשתה על בסיס השוואתי צר מידי של חודשיים בלבד, והן משום ששכרו של עטיה כספק, כולל רכיבים בעלי איפיון אינדיבדואלי מובהק כגון: שעות נוספות, הוצאות אש"ל, וקידום בדרגה, אשר אין מקום לייחס אותם לתובע, שאיננו בהכרח "התאום הסיאמי" של עטיה בכל הנוגע לרכיבים אלה.

גם החלופה הראשונה לחישוב שהציע האקטואר שפירא, ולפיה הוצמד שכרו של התובע מלפני התאונה לעליות שחלו בשכר הממוצע במשק, איננה מקובלת עלי משום שמר שפירא הודה בחקירתו הנגדית כי איננו מכיר ספציפית את הסכמי השכר של אזרחים עובדי צה"ל וכי הצמדת שכרו של התובע לשכר הממוצע במשק, איננה מעוגנת בהסדרים כלשהם הנוגעים לעבודתו של התובע כספק אזרח עובד צה"ל. דברים ברורים באשר להסדרים אלה אומר העד חמיאל:

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

14

"שכרם של עובדי צה"ל אינו עולה בהתאם לשכר הממוצע במשק או בהתאם למדד המחירים לצרכן, אלא מתעדכן בהתאם לתוספות היוקר המשתלמות אחת לחצי שנה ומפצות על פחות מ 50% של עליית המדד וגם זו באיחור, הכל לפי ההסכם בדבר תוספת היוקר הקיים בין ההסתדרות לבין המדינה וארגוני המעבידים. כן קיימים הסכמי שכר. על כן העלאת או התאמת שכר באמצעות חישוב יחסית לשכר ממוצע במשק הינה מוטעית מעיקרה ואינה נכונה עובדתית" (ר' סעיף 8 לתצהיר חמיאל).

העד חמיאל לא נחקר כלל על דבריו אלה ועל כן הם עומדים בחזקתם ומשמיטים את הקרקע מתחת לחישוביו של האקטואר שפירא, ככל שאלה מתבססים על הצמדת שכרו של התובע מלפני התאונה, לשכר הממוצע במשק.

11. אני דוחה, איפוא, את חישוביו של האקטואר שפירא, על שתי החלופות שבהם. במקום חישובים תיאורטיים אלה, עדיף בעיני לבסס את הפסד ההשתכרות על חישובי פרופיל השכר, שהוצגו מטעם הנתבעת במצורף לתצהירה ולעדוטה של הגב' יפית קרימבה, חשבת שכר במת"ש שכן, נראה כי פרופיל זה משקף באופן נאמן את העליות התאורטיות בשכרו של התובע אלמלא התאונה, באשר לרכיבים הכלולים בפרופיל.

ואולם, לטענת מר שפירא פרופיל השכר שהוצג מטעם הנתבעת לענין שכרו של התובע אלמלא התאונה, מעיד על הפסד גדול יותר לעומת ההפסד שחושב על ידו על פי עליית השכר הממוצע במשק (ר' דבריו בעמ' 19-20 לפרוטוקול), וטענה זו מן הראוי שתבדק.

ת.א. 542/91

15

על פי פרופיל השכר שהציגה הנתבעת, אמור היה שכרו של התובע להגיע בערכי 12/96 לסכום של 5,562.28 ש"ח ברוטו. פרופיל זה מתייחס לשכר הנומינלי בלבד, וכדברי הגב' קרימבה בעדותה:

"פרופיל השכר אינו כולל דברים כגון: שעות נוספות ותוספות שמדווחות בדו"ח התעסוקה. הפרופיל מציג שכר נומינלי בלבד. התוספות המדווחות שאליהן התייחסתי אינני מתייחסת אליהן בפרופיל. מדובר בתוספות שעובד מבצע ומדווח עליהן. אנחנו לא כוללים בפרופיל גם הפרשות לקרן השתלמות וקופת גמל. במקרה הזה לא כללנו גם הבראה וביגוד, אבל אם אנחנו מתבקשים אנחנו כוללים את זה".

לפיכך, יש להוסיף לפרופיל השכר שעות נוספות שאת תמורתן ניתן לחשב על פי מרכיב שכר שעה חילית, הכלול בפרופיל (ר' עדותה של הגב' קרימבה בעמ' 55 לפרוטוקול), וכן יש להוסיף הפרשות מעביד לקרן ההשתלמות בשיעור 7.5% (ר' עדות שפירא בעמ' 24 לפרוטוקול) והחזר הוצאות, אשר בהעדר נתון מדויק מטעם הנתבעת, ובהתחשב בסכומו הנמוך יחסית, אני נזקקת לנתון המופיע בהקשר זה בחוות דעתו של מר שפירא בסך 473 ש"ח לחודש.

אשר למרכיב השעות הנוספות, אני סבורה כי מספר השעות הנוספות שיש להביא בחשבון לצורך חישוב ההפסד הן לעבר והן לעתיד, הינו 52 שעות, בהתאם לנתונים בדבר השעות הנוספות שנהג התובע לבצע לפני התאונה, וזאת לנוכח העובדה כי לא הוכח על ידי הנתבעת שהצימצום בשעות הנוספות שחל בצה"ל לפני שנים ספורות, גורע מן הספקים את האפשרות לבצע כמות כזו של שעות נוספות גם עתה.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

16

יוצא איפוא כי אל שכרו של התובע ברוטו, בערכי 12/96, יש להוסיף סכום של 1,884 ש"ח עבור שעות נוספות לפי שכר חיילי מדורג, כמפורט בעמ' 13 לסיכומי ב"כ הנתבעת.

עבור הפרשת מעביד לקרן השתלמות בשיעור 7.5% יש להוסיף לשכר 267 ש"ח ועבור החזר הוצאות יש להוסיף 473 ש"ח, כמפורט לעיל.

סה"כ יוצא כי שכרו התאורטי של התובע מעבודתו כספק אצל הנתבעת, נכון ליום 12/96, היה מגיע לסכום ברוטו של 8,186 ש"ח. סכום זה, בהפחתת הפרשת העובד לפנסיה בסך 254 ש"ח (ר' עמ' 13 לסיכומי הנתבעת), ובניכוי 25% מס, מגיע לסך של 5,949 ש"ח, שהיה התובע משתכר אצל הנתבעת כספק, נכון ל-12/96, אלמלא התאונה.

שכרו של התובע בפועל אצל הנתבעת ב-12/96, עמד על 2,390 ש"ח (ר' ת/2(ב)), ועל כן, הפסד השכר החודשי שנגרם לתובע כתוצאה מן התאונה עומד על 3,559 ש"ח, על פי הנתונים המפורטים לעיל, המבוססים רובם ככולם על ראיות הנתבעת.

צדק, איפוא, מר שפירא בדבריו באומרו כי חישוביו, על פי החלופה הגבוהה ביותר, מציגים הפסד בשיעור נמוך ומתון יותר המגיע בערכי 30.6.96 לסכום של 3,211 ש"ח בלבד.

12. לנוכח האמור לעיל, אני מעמידה את ההפסד החודשי שנגרם לתובע כתוצאה מן התאונה על הסכום המקסימלי שנדרש על ידי התובע בהקשר זה, דהיינו על סך של 3,211 ש"ח, בערכי 30.6.96, וזאת לאחר ששוכנעתי כי

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

17

החישובים והנתונים שהוצגו על ידי הנתבעת מולכים, בחישוב נכון מבחינת השעות הנוספות, לתוצאה גבוהה יותר מזו שהוצגה בחוות דעתו של האקטואר שפירא.

למען הסר ספק מובהר בזה כי אינני מאמצת את פירטי החישוב שהובילו את האקטואר שפירא אל הסכום האמור.

התובע זכאי איפוא לפיצויים בגין הפסד השתכרות בשיעורים כדלקמן:

א. בגין התקופה 1.9.91 ועד היום -

$244,036 \text{ ש"ח} = 76 \text{ חודש} \times 3,211 \text{ ש"ח}$

ב. בגין התקופה מהיום ועד הגיע התובע לגיל 65 -

$557,522 \text{ ש"ח} = 173.6288 \times 3,211 \text{ ש"ח}$

הסכומים המפורטים לעיל הינם בערכי 30.6.96.

כאב וטבל

13. אין מחלוקת בין הצדדים כי התובע זכאי לפיצוי בשיעור של 31,728 ש"ח בגין 19% נכות רפואית ושלושה ימי אשפוז, בערכי יום הגשת סיכומי הנתבעת - 29.9.97.

הפסד בגין ארוחת צהריים

14. בין מרכיבי השכר שנכללו בחישוב הפסדי התובע, כמפורט בסעיף 11 לעיל, מופיע המרכיב של החזר הוצאות כלכלה. העד חמיאל הסביר בעדותו כי העובד כספק אינו זכאי לאכול בבסיס צה"ל שאליו הוא מגיע, וגם

ת.א. 542/91

18

לקבל החזר הוצאות כלכלה (ר' עמ' 53 לפרוטוקול). באותו ענין הסביר גם העד דאר כי על מנת שהספק יהיה זכאי להחזר הוצאות כלכלה עליו לחתום על הצהרה שלא אכל בבסיס (ר' עמ' 47 לפרוטוקול). משנכלל מרכיב החזר ההוצאות הכלכלה בחישוב הפסד השכר, אין, איפוא, מקום להביא בחשבון בנוסף לכך גם מרכיב של הפסד ארוחות צהריים. על כן, התביעה לפיצוי בגין ראש נזק זה, בעבר ובעתיד, נדחית.

הוצאות נסיעה והוצאות רפואיות בעבר ובעתיד

15. התובע עתר בהקשר זה לפסיקתו של סכום גלובלי לעבר ולעתיד בסך 7,000 ש"ח. לענין ההוצאות הרפואיות הוברר שהתובע נוטל את התרופות על פי מירשם, במסגרת קופת החולים שבה הוא חבר, ולפיכך לא הוכחה כל הוצאה הטעונה פיצוי בהקשר זה. אשר להוצאות הנסיעה, התובע לא הציג אומנם קבלות מפורטות לביסוסו של ראש נזק זה, ככל שהוא מתייחס לעבר, ואולם, מתוך המסמכים הרפואיים שהוצגו ברור שנגרמו ועוד יגרמו לתובע הוצאות נסיעה לצורך הטיפולים שקיבל וכן לצורך המשך הטיפולים הפסיכיאטרים שיקבל בעתיד. נראה לי, איפוא, כי מן הראוי לפסוק לתובע סכום גלובלי כלשהו בגין הוצאות נסיעה בעבר ובעתיד ואני מעמידה סכום זה על סך של 4,500 ש"ח בערכי היום.

הפסד פדיון ימי מחלה

16. בהתחשב בעדותו של העד חמיאל בדבר זכאותם של אזרחים עובדי צה"ל במעמדו של התובע לפדות את ימי המחלה לפי המפתח המפורט בסעיף 9 לתצהיר העד, ובהתחשב בימי המחלה הרבים שאותם נאלץ התובע לנצל עד כה בגין פגיעתו בתאוונה, מקובלת עלי עמדת ב"כ התובע בענין זה וכן מקובלים עלי חישוביו של האקטואר שפירא לפיהם מגיע ההפסד בהקשר זה

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

19

לסכום של 4,009 ש"ח. אלא שיש צדק בטענת ב"כ הנתבעת לפיה יש להוון את הסכום בהיוון כפול, בהתחשב במועד הזכאות ולאחר היוון כזה, מגיע הסכום לכדי 2,250 ש"ח בלבד, כמפורט בסעיף 4.12 לסיכומי ב"כ הנתבעת.

עזרת צד ג'

17. הוכח כי ידו של התובע היתה נתונה בגבס במשך מספר חודשים מן הכתף ועד כף היד וסביר להניח כי במצב דברים זה, נזקק התובע לעזרה מוגברת של בני המשפחה בביצוע הפעולות היומיומיות (ר' בענין זה עדות אשתו בעמ' 29 לפרוטוקול). נראה לי כי עזרה זו, לנוכח משך הזמן שבו נדרשה, אכן מצדיקה פיצוי גלובלי כלשהו עבור עזרת צד ג'. לעומת זה, ליווי התובע לטיפולים רפואיים בנסיבות המקרה דנן, איננו מצדיק פסיקתו של פיצוי בגין עזרת צד ג'. כמו כן, לא שוכנעתי כי התובע יזקק לעזרת צד ג' כלשהי בעתיד.

לנוכח האמור לעיל, אני פוסקת לתובע פיצוי בסך 2,500 ש"ח עבור עזרת צד ג'.

אובדן זכויות פנסיה

18. לענין זה, הגיש התובע חוות דעת אקטוארית נוספת מאת גד שפירא ואולם במהלך התקירה הנגדית לא נותרה מחוות דעת זו אבן על אבן. מתברר, כי האקטואר כלל משום מה בין הפסדי הפנסיה של התובע גם הפסד פנסיה לאשת התובע בסך 34,428 ש"ח (ר' עמ' 25 לפרוטוקול), וזאת מבלי שזו היתה כלל תובעת בתביעה דנן, ולמרות שהפסד כאמור, אם ייגרם לה,

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

20

יבוא לביטוי רק אחרי 120 שנות חייו של התובע, אם תזכה לחיות אחריו (ר' עמ' 24 לפרטוקול).

זאת ועוד. האקטואר התייחס בחישוביו לסכום של מענק מאת קרן הפנסיה בגין וותק, מבלי שהוכח כלל הבסיס לזכאות התובע לקבל מענק כאמור מלכתחילה, וכן מבלי שפורט חישוב ההפסד שהועמד על ידי האקטואר בהקשר זה על סכום של לא פחות מ-26,880 ש"ח.

גם בחישוב הפסדי הפנסיה של התובע לא דייק האקטואר ובחקירתו הנגדית הודה כי לא הביא כלל בחשבון הפרשות נחסכות של התובע, כתוצאה מהירידה בשכרו. האקטואר הבטיח להגיש חישוב מתוקן בנדון, אך חישוב כאמור לא הוגש.

בנסיבות אלה, אינני מוכנה להיזקק לחישוביו של האקטואר בכל הנוגע להפסדי הפנסיה ואני מעדיפה על פניהם את החישובים שערך ב"כ הנתבעת בהקשר זה. חישובים אלה מקובלים עלי הן לגבי בסיס השכר והן לגבי שיעור הפנסיה המקיפה, יחסית לאותו שכר, אך שיעור ההפסד שחושב על ידי ב"כ הנתבעת כ-10% מסכום הפנסיה, טעון תיקון שכן על פי על הממצאים המפורטים בסעיף 11 ו-12 לעיל, מדובר בהפסד בשיעור של כ-40%.

אני מעמידה איפוא את הפסדי הפנסיה של התובע על סך של

$39,517.9 \text{ ש"ח} = 569 \text{ X } 40\% \text{ X } 173.6288 \text{ ש"ח}$

ניכויים

19. הנתבעת שילמה לתובע תשלומים תכופים, המסתכמים על פי חישובי הנתבעת בסכום של 46,838 ש"ח (ר' נספחים 8 לסיכומי הנתבעת). סכום זה כולל הצמדה וריבית נכון ליום הגשת הסיכומים - 28.9.97.

סכום זה יש לנכות מכל תשלום המגיע לתובע על פי פסק הדין.

כמו כן, עותרת הנתבעת לניכוי תגמולי המל"ל ששולמו לתובע בקשר עם התאונה נשוא התביעה, ועל פי חישובי הנתבעת עומד סכום התגמולים, כשהוא משוערך ליום הגשת הסיכומים, על סך 112,598 ש"ח (ר' נספח 9 לסיכומי הנתבעת).

לענין ניכוי תגמולי המל"ל, מקובלת עלי טענת ב"כ התובע ולפיה, אין לנכות את הגימלאות שהשתלמו לתובע בתקופת הנכות הזמנית ואי הכושר שכן, גימלאות אלה שולמו ישירות לידי המעביד, וזה שילם לתובע את שכרו. מסיבה זו, לא נפסקו לתובע סכומים כלשהם בגין תקופת אי הכושר האמורה, ועל כן יש לראות גמלאות אלה כסכומים שכבר הובאו בחשבון לצורך פסק הדין. לא כן הדבר בכל הנוגע למענק ולתשלומים חד-פעמיים אחרים אשר שולמו לתובע על ידי המל"ל, המסתכמים בסכום של 33,014 ש"ח (ר' דף 3 במסמכי הביטוח הלאומי המצורפים נספח 9 לסיכומי הנתבעת). סכום זה, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מיום 30.6.92, יש לנכות מכל תשלום המגיע לתובע על פי פסק הדין.

הנתבעת מוסיפה וטוענת כי מן הסכומים המגיעים לתובע יש לנכות ניכוי רעיוני של גמלאות המל"ל שהיו משתלמות לו אילו פנה אל המל"ל בטענת החמרה במצבו. לטענת ב"כ הנתבעת, עולה מחומר הראיות שהוצג כי

מצבו של התובע הוחמר מאז נקבעה נכותו ע"י וועדות המל"ל ועל כן מחוייב היה לפנות למל"ל למימוש זכויותיו על מנת לקבל את אותן גמלאות שהנתבעת זכאית לנכות מסכום הפיצויים, ומשלא עשה כן, מן הראוי שבית המשפט יבצע ניכוי רעיוני של סכומי גמלאות אלה.

בע"א 727/87 שור נ' בן הרוש פד"י מד(3) 142, קובע בית המשפט העליון כי אכן מוטלת על הנפגע חובה לפנות למימוש זכויותיו אל המוסד לביטוח לאומי וזאת הן לענין קביעת נכותו והן לענין טענת החמרה, מקום שחלה החמרה במצבו, ומשלא עשה כן ינוכו מדמי הפיצויים דמי הגמלאות שהיו משתלמים לו, לו פנה למוסד כאמור וביקש את הגדלת סכום הגמלאות. ואולם, בית המשפט העליון מוסיף וקובע כי מקום שבו פעל הנפגע בסבירות ובתום לב למיצוי זכויותיו במל"ל, ולא נענה, אין לבוא אליו בטרוניה ואין מקום לניכוי רעיוני כאמור.

על מנת שתקבל טענת הנתבעת בדבר ניכוי רעיוני במקרה הנדון, עליה להראות ראשית כי על פי חוות דעת של המומחים שהעידו בפני, אכן חלה החמרה במצבו של התובע לעומת מצבו בעת שנקבעה נכותו הצמיתה על ידי וועדות המל"ל, ושנית, על הנתבעת להראות כי התובע לא מיצה את כל הפעולות האפשריות למימוש זכויותיו, בפני הגורמים המוסמכים במל"ל.

עיון בחומר הרפואי שהוצג מלמד כי אין יסוד לטענה שמעלה ב"כ הנתבעת בדבר החמרה שחלה, כביכול, במצבו של התובע. ההיפך הוא הנכון. מתוך המסמכים שהוצגו אנו למדים כי מצבו הנפשי של התובע נותר ללא שינוי מזה שנים והוגדר על ידי הפסיכיאטרים המטפלים בו כמצב סטטי. פרופ' שאקו מתייחס לכך בחוות דעתו באומרו כי:

"... אין שיפור במצב הנפשי (בתיעוד הפסיכיאטרי חוזרת הקביעה "המצב סטטי") למרות הטיפול הממושך..."

מצבו זה של התובע, המקובע לאורך שנים, כתוצאה מן הנוירוזה הפוסט-טראומטית שממנה הוא סובל, הוא אחד הנימוקים המרכזיים למסקנה שאליה הגיע פרופ' שאקו ולפיה, קלושים הסיכויים שהתובע יוכל להתמיד ולעבוד במשרה שלמה.

בנסיבות אלה, אין תמיכה כלשהי בחוות הדעת הרפואיות ובחומר הרפואי שהוצג לטענת הנתבעת כאילו חלה החמרה במצבו של התובע מאז נקבעה נכותו על ידי המל"ל.

לנוכח מסקנה זו, ממילא אין צורך לבחון האם פעל התובע בסבירות ובתום לב לצורך מיצוי טענת החמרה, כאמור.

במאמר מוסגר יצויין כי בכל הנוגע לקביעת נכותו, פעל התובע בסבירות ובתום לב למיצוי מלוא הזכויות המגיעות לו מאת המל"ל ובכלל זה, פנה בשני ערעורים לוועדת העררים וכן פנה לבית הדין הארצי לעבודה.

טענת הנתבעת לענין הניכוי הרעיוני נדחית, איפוא.

סוף דבר

20. לאור כל הנימוקים המפורטים לעיל, אני מחייבת את הנתבעת לשלם לתובע

את הסכומים כדלקמן:

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

ת.א. 542/91

24

א.	הפסד השתכרות בעבר	- 244,036 ש"ח
ב.	הפסד השתכרות בעתיד	- 557,522 ש"ח
ג.	כאב וסבל	- 31,723 ש"ח
ד.	הוצאות נסיעה	- 4,500 ש"ח
ה.	הפסד פדיון ימי מחלה	- 2,250 ש"ח
ו.	עזרת צד ג'	- 2,500 ש"ח
ז.	אובדן זכויות פנסיה	- 39,518 ש"ח

אל הסכומים המפורטים בס"ק א' ו-ב' לעיל יתווספו הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מיום 30.6.96 ואילו אל הסכומים המפורטים בס"ק ה' ו-ז' יתווספו הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מיום 29.9.97 (מועד הגשת סיכומי ב"כ הנתבעת). יתר הסכומים המפורטים לעיל ישאו הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מהיום ועד יום התשלום בפועל.

מן הסכומים המפורטים לעיל ינוכו הסכומים כדלקמן:

א.	תשלומים תכופים	- 46,838 ש"ח
ב.	מענק מל"ל	- 33,014 ש"ח

אל הסכום המפורט בס"ק א' יתווספו הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מיום 29.9.97 ואל הסכום המפורט בס"ק ב' יתווספו הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מיום 30.6.92.

בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו

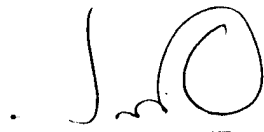
ת.א. 542/91

25

אל החוב הפסוק לאחר ניכוי הסכומים המפורטים לעיל, יתווספו שכ"ט
עורך דין בשיעור 18% ומע"מ, וכן הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל
מהיום ועד יום התשלום בפועל.

22/11/91, ניתן היום,

מר שלמה בירק
בנוכחות

א. חיות, שופטת